

PAPER DETAILS

TITLE: ÖĞRETİM ELEMANLARININ EĞİTİMDE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK TUTUMLARI

AUTHORS: Aysegül Zeynep ERGİN, Yesim FAZLIOĞLU, Demirali Yasar ERGİN

PAGES: 1163-1174

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1274556>

ÖĞRETİM ELEMANLARININ EĞİTİMDE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK TUTUMLARI

THE ATTITUDE OF ACADEMIC MEMBERS TO MULTICULTURALISM IN EDUCATION

Ayşegül Zeynep ERGİN¹, Yeşim FAZLIOĞLU², Demirali Yaşar ERGİN³

ÖZ: Çalışmanın amacı Eğitim Fakültesi akademisyenlerinin eğitimde çokkültürlülük hakkındaki tutumlarını saptamaktır. Bu genel amaç çerçevesinde bağımsız değişkenler olarak Eğitim Fakültesi akademisyenlerinin tutumlarının bazı demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Çalışma, 2016-2017 bahar yarıyılında Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde kadrolu olarak görev yapmakta olan 94 akademisyen ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak, Yazıcı, Başol & Toprak (2009) tarafından hazırlanan “Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutumları Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 5’li derecelmeli 20 maddeden oluşmaktadır. Bu çalışmada verilerin istatistiksel çözümlenmesinde t testi, varyans analizi ve farkın kaynağını saptamak amacıyla Post hoc analiz için LSD teknikleri kullanılmıştır. Eğitim fakültesi öğretim elemanlarının çalışmada sorgulanan tüm bağımsız değişkenlerdeki durumları ne olursa olsun, hepsinin eğitimde çokkültürlülük hakkında yüksek düzeyde olumlu tutuma sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenleri yetiştirecek olan öğretmenlerin olumlu tutuma sahip olmaları sevindiricidir.

ABSTRACT: The aim of this study is to determine the attitudes of faculty of education academicians about multiculturalism in education. Within the framework of this general purpose, it has been examined whether the attitudes of academicians of the Faculty of Education as independent variables differ according to some demographic characteristics. The study has been carried out with 94 academicians working in Trakya University Faculty of Education during the spring semester of 2016-2017. “Teacher’s Multicultural Education Attitudes Scale” prepared by Yazıcı, Başol & Toprak (2009) has been used as data collection tool. The scale consists of 20 items with 5 grades. In this study, t-test, variance analysis and LSD techniques for post-hoc analysis have been used in the statistical analysis of the data. Regardless of their status in all the independent variables questioned by the faculty members of the education faculty, they all have a high positive attitude towards multiculturalism in education. It is of course gratifying that the academicians who will train teachers have a positive attitude.

Anahtar sözcükler: Çokkültürlülük, çokkültürlü eğitim, çokkültürcülük

Keywords: Multiculturalism, multicultural education

Bu makaleye atf vermek için:

Ergin, Ayşegül Zeynep; Fazlıoğlu, Yeşim & Ergin, Demirali Yaşar. (2022). Öğretim elemanlarının eğitimde çokkültürlülük tutumları. *Trakya Eğitim Dergisi*, cilt(sayı), 1163-1174

Cite this article as:

Ergin, Ayşegül Zeynep; Fazlıoğlu, Yeşim & Ergin, Demirali Yaşar. (2022). The attitude of academic members to multiculturalism in education. *Trakya Journal of Education*, cilt(sayı), 1163-1174

¹ Öğretmen, MEB, Çerkezköy BİLSEM, Tekirdağ-Türkiye, zeynepergin@gmail.com ORCID:0000-0003-3163-0286

² Prof. Dr. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bilimleri Bölümü, Edirne-Türkiye, yesimfazlioglu@trakya.edu.tr ORCID:0000-0002-6716-5518

³ Doç.Dr., Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü (emekli), Edirne-Türkiye, demiraliyergin@gmail.com ORCID:0000-0002-1670-4083

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

As a result of sociological and political developments in the world, issues such as globalization, multiculturalism, and intercultural harmony have started to be discussed. At this point, people started to be valued just because they are human. As a result, accepting individuals as they are and developing them without stereotyping became the main goal of education. Therefore, there is a need for educators who have a positive attitude towards all kinds of differences among students (Polat, 2009)

Culture, which has an important role in shaping the identity of the individual, is an element that contains human values, mutual interactions between people, all kinds of material and spiritual works and products in its structure. The request of sub-social groups, who think that they are different from the general public, to have their cultural identities recognized in order to protect their differences has brought up the issue of multiculturalism. Multiculturalism is the gaining of competence in both cultures without losing their own cultural identity. Multiculturalism is appreciating the existence of various cultural groups, ensuring the equality of differences, and creating a common culture.

In its simplest sense, multiculturalism means supporting the coexistence of more than one culture within certain boundaries with a triangle of tolerance, equality and mutual understanding. This concept started to be used frequently as "bi-culturalism" by the ruling elites in order to prevent the tension between English speaking groups living in Canada and French speaking groups from reaching a hot spot in the late 60s. For countries such as Belgium, the Netherlands, and Switzerland that have bilingual or multi-language groups, the concept of "multiculturalism" has been accepted as an antidote to inequality, assimilation and conflict.

Multiculturalism has emerged in the 1960s due to the development of human rights movements in the USA and Europe. Many countries with a multicultural ethnic fabric have implemented multicultural education reform. According to educational sciences, learning is a process that takes place at different speeds, in different directions and in different amounts in line with individual interests, abilities, needs and wishes. Therefore, individual characteristics are important in education. In parallel with this, it is essential to consider individual differences in the arrangement of teaching-learning. Knowing and accepting that students have different characteristics will enable education to reach its goals. For this reason, a teacher is expected to see the differences of his students and to use them as positive contributors in education. In this context, cultural differences should also be seen as opportunities that enrich the educational environment in the classroom.

In order for teachers to have such an understanding, it has become necessary to have a positive attitude first and then to be equipped with the knowledge and skills to organize a multicultural education environment. Teachers working in the classroom with students with different cultural values should be aware of these values and enrich the teaching with these value differences. Teachers are expected to have multicultural competence in terms of awareness, knowledge and skills. Creating multicultural education environments depends on the use of strategies to create an atmosphere where students can reflect their own cultural values in the school environment. It is important that educators who teach individuals from different cultures take into account multiculturalism and therefore individual differences. Thus, these educators need to get education on multiculturalism and improve themselves. At this point, the attitudes of the educators working in the education faculties have been gaining more importance.

Method

The aim of this study is to determine the attitudes of faculty of education academicians towards multiculturalism. Within the framework of this general purpose, it has been examined whether the attitudes of academicians of the Faculty of Education as independent variables differ according to some demographic characteristics.

The study has been carried out with 94 academicians working at Trakya University Faculty of Education during the spring semester of 2016-2017. "Teacher's Multicultural Education Attitudes" prepared by Yazıcı, Başol, Toprak (2009) has been used as data collection tool. The scale consists of 20 items with

5 marks. In this study, t-test, variance analysis and LSD techniques for post-hoc analysis have been used in the statistical analysis of the data.

Findings

72.0% of the participants are between the ages of 31-50, 50.5% are women, 49.5% are assistant professors, 71.0% have a doctorate, 73.1% have 11 years or more professional seniority, 52.7% are mostly multicultural, 23.7% have been abroad for a long time (several years), 24.7% come from different cultures with their spouses.

The most positive attitudes of the faculty of education faculty members about multiculturalism in education are as follows: "To be an effective teacher, it is necessary to be aware of the cultural differences that exist in the classroom." "I find it important to teach culturally different student groups." and "I can learn a lot from students from culturally diverse backgrounds."

The most negative attitude of faculty members of education about multiculturalism in education is in the following item: "I often meet with family members to get to know students better culturally". The low level of attitude in this article is due to the fact that the research was conducted with the educators at the university and that parents were not interviewed as in high school.

The multicultural attitudes of the academicians in education do not differ according to their gender, the fact that they spend most of their lives in monocultural or multicultural places, and whether the married people are from the same culture as their spouses. The multicultural attitudes of academics in education do not differ according to their age, academic title, education level, professional seniority, and duration of their stay abroad.

Discussion and Conclusion

Regardless of their status in all the independent variables questioned by the faculty members of the education faculty, they all have a high positive attitude towards multiculturalism in education. It is of course gratifying that the academicians who will train teachers have a positive attitude.

It is useful to evaluate the multiculturalism attitudes of academics in education from the perspective of their students. Conducting similar studies with teachers at secondary education level and students from regions with different sub-cultures will clarify the subject.

GİRİŞ

Soğuk savaşın sona ermesiyle ulaşım ve iletişimdeki gelişmeler sonucu ticaretin genişlemesi, kültürel ilişkilerin artması küreselleşmeye hız kazandırmıştır (Mdoytcheva, 2013). Dünyada sosyolojik ve siyasi gelişmelerin bir sonucu olarak küreselleşme, çokkültürlülük, kültürlerarası uyum gibi konular tartışılmaya başlanmıştır. Küreselleşme ile bağlantılı olarak, ülkeler arası geçişler artmıştır. Bununla birlikte insanlar kendi etnik kimliklerinden çok bireysel yetenek ve farklılıklarına bağlı olarak değer görmeye başlamışlardır. Bu değişimler eğitim ortamlarını programlarını ve yaklaşımlarını da etkiledi. Eğitim ortamlarında, bireysel farklılıklara önem vermek ve bu doğrultuda programlar içinde desteklemek eğitimin ana hedefi haline geldi. Eğitimin amaçlarının değişimi ile bireysel farklılıklara (biyolojik, cinsel, ırksal, dini, kültürel, ekonomik ve politik) önem veren, çokkültürlü bakış açısına sahip eğitimcilerin yetiştirilmesi daha fazla önem kazandı (Polat, 2009).

Hemen her kavramda olduğu gibi kültür kavramına da farklı anlamlar yüklendiği, farklı tanımlar yapıldığı görülmektedir. Kültür, bir insan topluluğundan beklenen davranışları tayin eden rolleri oluşturan, düzenlenmiş davranışlar, düşünceler ve duyuşlar bütünüdür (Duverger, 2004). Kaya (2002) ise, "kültür bir inançlar, bilgiler, his ve heyecanlar bütünüdür" şeklinde tanımlamıştır.

Kültür kavramı şu öğeleri içerir: töreler, aile, soy ve akrabalık, sanat, bilgi ve eğitim, yerleşim şekilleri, üretim ve tüketim ilişkileri, yönetim, beslenme ve sağlık, inanç sistemleri, kişilik sistemi ve dil (Güvenç, 1994). İnsan tarafında üretilmiş her türlü düşünce, değer, eylem, sistem ve nesne kültürü oluşturur. Kültürün bir taraftan bireysel ve toplumsal yanı olduğu gibi diğer yandan geçmiş, şimdi ve gelecek bağlamı vardır.

Ortak yaşantıya sahip insanlar farklı düşünce ve değerler sistemine sahip olabilirler. Her insan kendini diğer insanlardan ayıran düşünce ve eylemleri zamanla geliştirmekle kendi kültürünü oluşturur. Kültür, toplum içinde öğrenilir ve toplumun geçmişten geleceğe taşıdığı mirastır (Özhan, 2006).

Ulaşım ve iletişim olanaklarının sağladığı kolaylıklar sayesinde ayrıca göçlerin artması sonucu, kültürler giderek birbiriyle daha içiçe geçmektedir. Bu kültürel temas sıklaşması ve birden fazla kültürün bir arada bulunması “kültürel çeşitlilik” veya “çokkültürlülük” olarak isimlendirilmektedir. Çoğulculuk, yirminci yüzyılda öne çıkan bir ilke ve değerdir. Çoğulculuğu önemseyen ülkeler çokkültürlülüğü de demokratik toplumların önemli bir değeri olarak gören politikaları benimsemişlerdir.

Çokkültürlülük konusu, toplumun genelinden farklı olduğunu düşünen alt sosyal grupların, kültürel kimliklerinin tanınmasını istemesi sonucunda gündeme gelmiştir. Çokkültürlülük kavramına farklı anlamlar yüklenebilmektedir. Araştırmacıların bazılarına göre çokkültürlülük etnik köken, sosyoekonomik sınıf, cinsel eğilimler, din vb ölçütleri kapsamaktadır (Sue, Arredondo & McDavis, 1992). Çokkültürlülük, ırk, etnik yapı, dil, din, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, özel gereksinimli olma, sosyal sınıf, eğitim, dinsel yönelim ve diğer kültürel boyutların farkına varılmasıdır (APA, 2003).

Çokkültürlülük kamusal alanda farklı kültürlerin adil bir biçimde temsil edilmesidir. Farklı kültürel özellikler gösteren toplulukların barış içinde birarada yaşamasını sağlama amacını taşımaktadır (Mdoytcheva, 2013). Çokkültürlülük tek tip bir kültürün diğer kültürler üstünde baskın olması yerine birden fazla kültürün hoşgörü, eşitlik ve karşılıklı anlayış içinde bir arada var oluşunu ifade eder.

1960’ların sonlarında Kanada’da yaşayan İngilizce konuşan gruplar ile Fransızca konuşan gruplar hakkında “çift-kültürlülük” kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Çokkültürlülük kavramı ise 1970’li yılların başlarında ortaya çıkmıştır. 1980’li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya, Yeni Zelanda, daha sonra da Avrupa ve Latin Amerika’ya yayılmıştır (Mdoytcheva, 2013).

Çokkültürlülüğün önde gelen kuramcılarından Parker (2002); “Paylaşılan ortak kültür olmadan kültürel farklılıklar devletin bölünmesiyle sonuçlanır. Çokkültürlü demokratik devletlerde farklılık ve birlik hassas bir dengede birlikte var olmalıdır” görüşüyle çokkültürlülüğün birleştirici etkisi olduğuna dikkat çekmiştir (Akt; Yazıcı, Başol & Toprak, 2009).

Çokkültürlü birçok ülkede kültürel ve toplumsal çatışmalar yaşanabilmektedir. Kültürel çatışmaların eğitime yansması da kaçınılmazdır. Bu sorunlar eğitimcileri-öğretmenleri bilmedikleri ve beklemedikleri eğitim zorluklarıyla karşı karşıya bırakmaktadır (Kostova, 2009).

Küreselleşmenin beraberinde getirdiği toplumsal değişimler, sosyal ilişkileri uluslararası boyutlara ulaştırmıştır. Gerek ülkeler gerekse insanlar arasındaki kültürel etkileşimler dünya genelinde çokkültürlü yaşamı bir zorunluluk hale getirmiştir. Çokkültürlülük yeni toplumun kültürü ile etnik kültürün etkileşimidir. Bireyin kimliğinin şekillenmesinde önemli bir rolü olan kültür, yapısında insana özgü değerleri, insanlar arasındaki karşılıklı etkileşimleri, her türlü maddi ve manevi yapıt ve ürünleri barındıran bir unsurdur (Ergin & Ermeğan, 2011).

Çokkültürlülük, bireyin kendi kültürel kimliğini koruyarak iki kültürde de varlığını sürdürmesidir (Gül & Kolb, 2009). Toplumların farklı değer ve davranışları olduğu için çokkültürlü yaşam farklı kültürlerin eşit haklarla birarada bulunmasıdır (Özben, 1991). Çokkültürlülük, farklı kültürel grupların varlığının anlayışla karşılanması, farklılıkların güvence altına alınması, ortak kültür oluşturulmasıdır (Eğitim-Sen, 2004). Çokkültürlü toplumlarda eşit haklar bireylere kendi kültürlerini sürdürme veya değiştirme imkanı vermelidir (Habermas, 1993).

Çokkültürlülük kavramının giderek daha fazla ele alındığı gözlenmektedir. Üretim ve paylaşım sistemlerindeki hızlı değişim ve dönüşümler, uluslararası ekonomik/sosyal hareketlilikler bu kavramın öne çıkmasına neden olmuştur. Genel olarak küreselleşme denilen süreç geçişliliği ve çeşitliliği beraberinde getirmiştir. Bu ise eğitimde farklı kültürleri tanımak suretiyle kültürler arası etkileşimin artması ve yeni evrensel ilkelerin oluşturulması sonucunu doğurmuştur. Çağdaş bireylerin farklı kültürel gruplarla etkileşime girmeleri ve olumlu tutumlar edinmeleri istenmektedir. Artık eğitimle ilgili politikalar üretilirken çokkültürlülük dikkate alınmaktadır (Cırık, 2008).

21. yüzyılın başlarından itibaren çokkültürlü eğitim hakkında çalışmalar artmıştır. Çokkültürlü eğitim eğitimcilerin yoğun ilgi alanına girmiştir. Pekçok eğitimci öğretim programlarında çokkültürlü eğitime yer verilmesi yönünde görüş bildirmektedir.

Eğitimin anlamının zaman içinde değişmesiyle öğretmen roller de değişmektedir. Bireysel farklılıkları dikkate almadan tek tip öğrenci yetiştirme modelinin yerine artık yeni anlayışta öğretmen, öğrencilerin her birini farklılıklarıyla kabul etmektedir. Bu anlayışta farklılıklar doğal kabul edildiğinden öğrencilerden beklentilerin de çeşitlenmesi gerekmektedir. Öğretmenler bu anlayışa uygun

yetiştirilmiş olmalıdır. Eğitim alanyazınında bu yaklaşım “çokkültürlü eğitim” olarak adlandırılmaktadır (Polat, 2009).

Çokkültürlü eğitim; farklı özellikleri olan tüm öğrencilere eşit eğitim fırsatları yaratma, bunun için eğitim ortamını düzenleme ve yeniden yapılandırmayı amaçlayan bir eğitim yaklaşımıdır. (Banks vd, 2001, Akt: Demir, 2012).

Eğitim bilimlerine göre öğrenme bireysel ilgi, yetenek, ihtiyaç ve istek doğrultusunda farklı hızlarda, farklı yönlerde ve farklı miktarlarda gerçekleşen bir süreçtir. Bu nedenle aslında eğitimde bireysel özellikler önemlidir. Bunun paraleli olarak öğretme-öğrenmenin düzenlenmesinde bireysel farklılıkları dikkate almak esastır. Öğrencilerin farklı özelliklere sahip olduklarını bilmek, kabullenmek eğitimin hedeflerine varmasına olanak sağlayacaktır. Bu nedenle bir öğretmenin öğrencilerinin farklılıklarını görmesi ve bunları eğitimde olumlu katkı sağlayıcılar olarak kullanması beklenmektedir. Bu bağlamda kültürel farklılıklar da sınıf içi eğitim ortamını zenginleştiren fırsatlar olarak görülmelidir. Öğretmenlerin böyle bir anlayışa sahip olabilmesi için öncelikle olumlu tutuma sahip olması, sonrasında ise çokkültürlü bir öğretim ortamını düzenleyebilecek bilgi ve beceriyle donanmış olması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Çokkültürlü eğitim insan hakları, küresel eğitim, farklılık ve çoğulculuk gibi değerlerden yola çıkmıştır. Çokkültürlü eğitim, eğitimde imkân ve fırsat eşitliği düşüncesine dayanır. Kültürel özellikleri bazı öğrencilerin eğitim olanaklarından eşit ölçüde yararlanmasını engileyebilir. Çokkültürlü eğitim bu eşitsizliği gidermeyi amaçlar (Yazıcı, Başol & Toprak, 2009).

Çokkültürlü eğitim; başkalarına saygı, farklı düşünce ve yaşam biçimlerine duyarlı olma ve etnik merkezli bir anlayıştan uzaklaşma amacına yöneliktir (Parekh 2002). Çokkültürlü eğitim eğitimde eşitlik, değerleri ve tutumları anlama, çokkültürlü sosyal yeterlilik, kültürel ve etnik okuryazarlığı geliştirmek amaçlarına yöneliktir (Gay, 1994, Akt: Demircioğlu & Özdemir, 2014). Gezi (1981)’e göre çokkültürlü eğitimin temel amaçları şunlardır:

- Kültürel olarak farklı öğrencilerin eğitim olanaklarının eşitlenmesi;
- Kültürel farklılıkları anlama;
- Kültürel çoğulculuğu koruma.

Çokkültürlü bir toplumun bireylerinde, kültürel farkındalık oluşturma, çoklu bakış açısı geliştirme, önyargılardan arınma, her türlü ayrımcılık yapmama çokkültürlü eğitim uygulamaları ile gerçekleştirilecek hedeflerdir (Demir, 2012).

İnsan haklarına saygı duyma, kültürel farklılıkları hoş karşılama, eğitimde fırsat eşitliği, kültürel çeşitliliği yansıtırıcı eğitim ortamları düzenleme, farklı bakış açılarını ve fikirleri analiz etme çokkültürlü eğitim tanımlamalarındaki ortak öğeler olarak belirmektedir (Cırık, 2008).

Çokkültürlü eğitimin amacı ve niteliği ülkelerarasında farklılaşabilmektedir. Her ülkenin çokkültürlü eğitimden beklentileri ve kapsamı ülkenin koşullarından etkilenmektedir. Çokkültürlü eğitimin niteliği o ülkede demokrasinin gelişme düzeyiyle doğrudan bağlantılıdır (Polat, 2009). Her ülkenin kendine özgü yapısı nedeniyle çokkültürlü eğitim modelinin tüm ülkelerde aynı şekilde uygulanamaz. Buna rağmen her demokratik örgüt çokkültürlü eğitime duyarlı olmalıdır. Çokkültürlü eğitim, eğitimi etnikleştirmek yerine insana ve farklı kültürlere saygı göstermeyi, eğitimde eşitliği sağlamak, sosyal ve kültürel anlamayı artırmak, önyargıları azaltmak gibi işlevleri nedeniyle ulusal birliğe, toplumsal barışa ve demokrasi kültürüne önemli katkı sağlar. (Yazıcı, Başol & Toprak, 2009).

Çokkültürlü eğitimi sadece etnik sorunlarla ilişkin bir konu olarak görmek yanlıştır. Çokkültürlü eğitimin din, cinsiyet vb. pek çok farklılık kaynaklı boyutları vardır (Yazıcı, Başol & Toprak, 2009). Ayrımcılığın görülebildiği eğitim her bireyin hakkıdır. Dil, din, etnik köken, cinsiyet, yaş vb hiçbir bireysel özellik nedeniyle ayırım yapılamaz (Eğitimsen, 2004). Çokkültürlü eğitimde en temel ilke olarak başta ırk, cinsiyet olmak üzere her türlü ayrımcılığa yer verilmemesi gelmektedir. Ayrıca öğrencilerin kültürel farklılıkları zenginlik kaynağı olarak görmesinin yanında ortak değerleri öğrenmelerinin sağlanması da çokkültürlü eğitimde öne çıkan diğer ilkedir.

Garcia (2009; akt. Bulut & Sarıçam 2015) çokkültürlü eğitimin amaçlarını şöyle sıralamaktadır;

- Kültürel bilinç oluşturma,
- Kültürlerarası farklar hakkında bilinçlendirmek,
- Farklı pek çok kültürel bakış açısı olduğunu göstermek,
- Öğrenciler arasında önyargı ve ayrımcılığı önlemek.

Çokkültürlü eğitim ortamının sağlanabilmesi için eğitim ve öğretim sürecindeki paydaşların görev ve sorumluluklarının bilincinde olması gerekmektedir (Gay, 1994). Farklı kültürel değerleri olan öğrencilerin bulunduğu sınıf ortamında görev yapan öğretmenlerin bu değerler hakkında farkındalığının olması, öğretimi bu değer farklılıkları ile zenginleştirmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin hem tutum ve davranış olarak, hem bilgi ve beceri bakımından çokkültürlü yeterliliğin olması beklenmektedir. Çokkültürlü eğitim ortamlarının oluşturulması, öğrencilerin okul ortamına kendi kültürel değerlerini katabilecekleri bir örgüt ikliminin yaratılmasını sağlayacak stratejilerin de kullanılmasına bağlıdır.

Çokkültürlü eğitim öğretmenlerin kültürel farklılıkları dikkate alan uygun materyal ve teknikler kullanmaları, eğitim sürecini farklı öğrencileri de kapsayacak şekilde düzenlemeleri halinde gerçekleştirilebilir. Bunun için öğretmenlerin çokkültürlü eğitim hakkında olumlu tutuma sahip olmaları gerekir (Demircioğlu & Özdemir 2014).

Çokkültürlü eğitim, öğrenme ortamlarının farklılaştırılmasını gerektirir. Öğrenme ortamlarının farklılaştırılması için öğretmenler, öğrencilerinin farklı kültürlerdeki değerlere saygı duymalarını, diğer kültürler hakkında peşin hükümlü olmamalarını sağlamalıdır (Cırık, 2008).

Eğitim ortamlarının düzenlenmesinde bireysel farklılıkların dikkate alınması gerekir. Öğrencilerin farklı ırk, etnik köken, sınıf, cinsiyet, dil, inanç sistemi, deneyim, cinsel tercih ve politik görüşe sahip olabileceklerini kabul eden, farklı kültürel değerlere açık olan öğretmen profiline gereksinim vardır. Öğretmenler hem bu yönde tutuma hem de çokkültürlü eğitim ortamının düzenlenmesi konusunda bilgiye sahip olmalıdır (Başbay & Bektaş 2009).

Çokkültürlü eğitim, müfredat ve öğrenme ortamları öğrencilerin diğer kültürlerle ilgisini uyandıracak şekilde düzenlenmelidir (Parekh, 2002). Çağdaş toplumlarda bireylerin farklı kültürel gruplarla etkileşim içerisinde olmaları ile birlikte olumlu tutumlar geliştirmeleri de beklenmektedir (Özben, 1991). Öğretmenler farklı kültürlerle mensup öğrenciler için eğitim ortamını düzenleme için gereken tutum ve bilgiye sahip değildir (Gay, 2002). Eğitimcilerin çokkültürlü eğitimle ilgili bilgi ve tutumlarının yetersiz olması nedeniyle, öğretmen yetiştirmede çokkültürlü eğitime yer verilmesi gerekmektedir (Cırık, 2008).

Farklı kültürden bireylere eğitim veren eğitimcilerin, çokkültürlülüğü ve dolayısıyla bireysel farklılıkları dikkate almaları önem arz etmektedir. Bu yüzden de bu eğitimcilerin çokkültürlülüğe dair eğitim almaları ve kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. İşte bu noktada değişimi gerçekleştirecek olan eğitim fakültelerinde görev yapan eğitimcilerin çokkültürlülük hakkındaki tutumlarının incelenmesi önem kazanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Akademisyenlerin çokkültürlü eğitim tutumları bağımlı değişkeni, kendilerinin “yaş, cinsiyet, akademik ünvan, eğitim düzeyi, mesleki hizmet süresi, yaşamlarının çoğunluğunun geçtiği yer, yurt dışında bulunma, evli ise eşi ile aynı kültürden gelme” bağımsız değişkenlerine göre ilişkisi-farklılaşması incelenmiştir.

Çalışma Grubu/ Evren- Örneklem

Çalışma, 2016-2017 bahar döneminde Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde kadrolu olarak görev yapmakta olan değişik ünvan derecelerinde 94 akademisyen ile yürütülmüştür.

Araştırmanın etik onayı Trakya Üniversitesi Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu’nun 22.07.2020 onay tarihi ve 2020.05.25 sayı no’lu kararı ile alınmış olup araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, Yazıcı, Başol & Toprak (2009) tarafından geliştirilen “Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutumları Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 5’li derecelmeli 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek geliştirme istatistikleri olarak altboyutları belirlemek için varimax

rotated açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Ölçek tek faktör altında toplanmaya zorlanmıştır. 3, 6, 12, 15, 16, 19, 20. maddeleri reverse değerlendirmelidir. Yüksek puan düz ve reverse maddelerin hepsinde olumlu tutuma işaret etmektedir (Yazıcı, Başol & Toprak 2009). Ölçeği geliştiren araştırmacılardan ölçeğin kullanım izni alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmanın amacı, Eğitim Fakültesinde derslere giren akademisyenlerin çokkültürlü eğitim hakkındaki tutumlarını saptamaktır. Bu doğrultuda akademisyenlerden çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyenlere, Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutumları Ölçeği ve akademisyenlerin yaş, cinsiyet, akademik ünvan, eğitim düzeyi, mesleki hizmet süresi, yaşamlarının çoğunluğunun geçtiği yer, yurt dışında bulunma, evli ise eşi ile aynı kültürden gelme durumlarına ilişkin bilgiler içeren anket uygulanmıştır. Bu çalışmada verilerin istatistiksel çözümlemesinde t testi, varyans analizi ve farkın kaynağını saptamak amacıyla Post hoc analiz için LSD teknikleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu çalışmada, katılımcıların %72.0'ı 31-50 yaşlarda, %50.5'i kadın, %49.5'i yardımcı doçent, %71.0'ı doktorasını yapmış, %73.1'i 11 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip, %52.7'si yaşamının çoğunluğunu çokkültürlü ortamda geçirmiş, %23.7'si yurt dışında uzun süreli (birkaç yıl) bulunmuş, %24.7'si eşleriyle farklı kültürden gelmektedir (Tablo 1).

Tablo 1.
Örneklem frekans dağılımı

		f	%
Yaşınız?	30 yaş ve daha küçük	11	11,8
	31-40 yaş	36	38,7
	41-50 yaş	31	33,3
	51 yaş ve üstü	15	16,1
Cinsiyetiniz?	Kadın	47	50,5
	Erkek	46	49,5
Akademik ünvanınız?	Profesör/Doçent	8	8,6
	Yrd. Doç.	46	49,5
	Öğretim Görevlisi	20	21,5
	Araştırma Görevlisi	19	20,4
Tamamlanmış eğitim düzeyiniz	Lisans	6	6,5
	Yüksek Lisans	21	22,6
	Doktora	66	71,0
Mesleki hizmet süreniz?	1-5 yıl	6	6,5
	6-10 yıl	19	20,4
	11-20 yıl	33	35,5
	21 yıl ve üstü	35	37,6
Yaşamınızın çoğunluğunun geçtiği yer?	Tek kültürlü	40	43,0
	Çokkültürlü	49	52,7
	Cevapsız	4	4,3
Yurt dışında bulundunuz mu?	Hiç	2	2,2
	Kısa süreli turistik (1-2 hafta)	50	53,8
	Kısa süreli eğitim (birkaç ay)	19	20,4
	Uzun süreli yaşam (birkaç yıl)	22	23,7
Evli iseniz eşinizle aynı kültürden mi geliyorsunuz?	Evet	47	50,5
	Hayır	23	24,7
	Cevapsız	23	24,7
Toplam		93	100,0

Eğitim fakültesi öğretim elemanlarının çokkültürlülük ile ilgili **en çok olumlu** tutumları şunlardır: (Tablo 2)

- Etkili bir öğretmen olmak için sınıfta var olan kültürel farklılıkların bilincinde olmak gerekir. ($\bar{x}=4,559$)
- Kültürel olarak farklı öğrenci grubuna öğretmenlik yapmayı önemli buluyorum. ($\bar{x}=4,538$)
- Kültürel olarak farklı geçmişe sahip öğrencilerden çok şey öğrenebilirim. ($\bar{x}=4,473$)
- Öğretim yöntemleri, kültürel olarak farklı öğrenci gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde uyarlanmalıdır. ($\bar{x}=4,419$)

Eğitim fakültesi öğretim elemanlarının çokkültürlülük ile ilgili **en az olumlu** tutumları şunlardır:

(Tablo 2)

- Sınıf kültürel olarak farklılaştıkça öğretmenin işi daha da zorlaşır. ($\bar{x}=3,293$)
- Çokkültürlülüğün bilincinde olmak öğrettiğim konularla ilgili değildir. ($\bar{x}=3,283$)
- Kişinin kendi kültürü içinde yapıp ettikleriyle gururlanmasını teşvik etmek öğretmenin sorumlulukları arasında değildir. ($\bar{x}=3,261$)
- İki dilli (ana dili farklı olan) çocuklarla ilgilenirken, iletişim stilleri sık sık davranış problemi olarak yorumlanır. ($\bar{x}=3,011$)

Tablo 2.

Ölçek toplam ve maddelerine ilişkin betimsel istatistikler ve normallik değerleri

	N	Arit. Ort.	Std. S.	Çarpıklık Skewness	Basıklık Kurtosis
Etkili bir öğretmen olmak için sınıfta var olan kültürel farklılıkların bilincinde olmak gerekir.	93	4,559	0,667	-2,131	7,654
Kültürel olarak farklı öğrenci grubuna öğretmenlik yapmayı önemli buluyorum.	93	4,538	0,652	-1,344	1,682
Kültürel olarak farklı geçmişe sahip öğrencilerden çok şey öğrenebilirim.	93	4,473	0,774	-1,774	4,046
Öğretim yöntemleri, kültürel olarak farklı öğrenci gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde uyarlanmalıdır.	93	4,419	0,771	-1,762	4,406
Sınıfımın yapısı ne olursa olsun, öğrencilerin çokkültürlü farklılığın bilincinde olmaları önemlidir	93	4,387	0,66	-0,615	-0,62
Öğrencilere kültürel farklılığı öğretmek sadece sınıfta çatışma yaratır.	93	4,312	1	-1,266	0,621
Çokkültürlülük bilincine ilişkin eğitim kültürel açıdan farklı öğrenci topluluğu ile daha etkili çalışmaya yardım edebilir.	92	4,141	0,884	-1,258	2,2
Sınıftaki kültürel geçmiş farklılığının bilincindeyim	92	4,033	0,895	-0,817	0,544
Öğretmenlerin çokkültürlülük eğitimi almaları gerekli değildir.	93	4,022	1,26	-1,142	0,141
Çokkültürlü Eğitim Tutumları Toplamı	93	3,955	0,423	-0,317	-0,147
Günümüz müfredatı çokkültürlülüğe ve farklılığa aşırı önem vermektedir	91	3,714	0,922	-0,698	0,487
Öğretmenler, öğrencilerinin kültürel geçmişlerinin farkında olma sorumluluğuna sahiptirler.	93	3,688	1,113	-0,319	-1,057
Sınıf kültürel olarak farklılaştıkça öğretmenin işi daha değerli olur.	91	3,648	1,187	-0,872	0,024
Öğrenciler sadece Türkçe iletişim kurmayı öğrenmelidirler	93	3,645	1,364	-0,431	-1,225
Kültürel olarak farklı geçmişe sahip öğrencilerin ihtiyaçlarına hitap etmesi için, öğretmenin rolünün yeniden tanımlanması gerektiğine inanıyorum.	93	3,624	1,042	-0,78	0,357
Bazen öğretmenlerin çokkültürlülük bilinci ve eğitimi konusuna çok fazla vurgu yapıldığını düşünüyorum.	92	3,467	1,063	-0,305	-0,377
Sınıf kültürel olarak farklılaştıkça öğretmenin işi daha da zorlaşır.	92	3,293	1,105	-0,409	-0,655
Çokkültürlülüğün bilincinde olmak öğrettiğim konularla ilgili değildir.	92	3,283	1,269	-0,024	-1,076
Kişinin kendi kültürü içinde yapıp ettikleriyle gururlanmasını teşvik etmek öğretmenin sorumlulukları arasında değildir.	92	3,261	1,274	0,015	-1,096
İki dilli (ana dili farklı olan) çocuklarla ilgilenirken, iletişim stilleri sık sık davranış problemi olarak yorumlanır.	93	3,011	0,961	-0,322	-0,299

Tablo 2. (Devamı)

Öğrencileri kültürel olarak daha iyi tanımak için aile bireyleriyle sık sık görüşürüm.	91	2,055	1,168	0,919	-0,059
--	----	-------	-------	-------	--------

Tablo 2'de görüldüğü gibi eğitim fakültesi öğretim elemanlarının çokkültürlülük ile ilgili **en olumsuz** tutumları aşağıdaki şekildedir.

- Öğrencileri kültürel olarak daha iyi tanımak için aile bireyleriyle sık sık görüşürüm. ($\bar{x}=2,055$) Bu maddedeki tutum düzeyinin düşük çıkmasının nedenini araştırmanın üniversitedeki eğitimcilerle yapılmasına bağlayabiliriz. Çünkü üniversitede orta öğretimde olduğu gibi aile görüşmeleri yapılmamaktadır. Bu nedenle bu konuda üniversite akademisyenleri sınırlı kalmaktadır.

Eğitimde çokkültürlülük tutumlarının değerlendirilmesinde kullanılan ölçek ve maddelerinin normal dağılım gösterip göstermediğini anlamak için çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) analizi yapılmış her iki ölçüte göre de tüm verilerin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Bu sonuçlara dayanarak grupların karşılaştırılmasında parametrik teknikler tercih edilmiştir (Tablo 2).

Akademisyenlerin eğitimde çokkültürlülük tutumları cinsiyetlerine ($t=1,934$ $sd=91$ $p>.05$), yaşamlarının çoğunluğunu tek kültürlü veya çokkültürlü yerlerde geçmesine ($t=1,153$ $sd=87$ $p>.05$), evli olanların eşleri ile aynı kültürden olup olmamalarına ($t=0,422$ $sd=68$ $p>.05$) göre farklılık göstermemektedir (Tablo 3).

Tablo 3.

Cinsiyet, yaşamın geçtiği yer ve eş ile aynı kültür değişkenlerine göre eğitimde çokkültürlülük tutumları t testi karşılaştırmaları

		N	$\bar{x}$	S. Sapma	t	sd	p
Cinsiyetiniz?	Kadın	47	4,038	0,405	1,934	91	0,056
	Erkek	46	3,870	0,428			
Yaşamınızın çoğunluğunun geçtiği yer?	Tek kültürlü	40	4,011	0,437	1,153	87	0,252
	Çokkültürlü	49	3,905	0,426			
Evli iseniz eşinizle aynı kültürden mi geliyorsunuz?	Evet	47	3,946	0,426	0,422	68	0,674
	Hayır	23	3,901	0,402			

Akademisyenlerin eğitimde çokkültürlülük tutumları yaşlarına ($F=1,657$ $sd=3-89$ $p>.05$) göre farklılık göstermemektedir (Tablo 4).

Tablo 4.

Yaşlarına göre eğitimde çokkültürlülük tutumları ANOVA karşılaştırmaları

	N	$\bar{x}$	S. Sapma	F	p.
30 yaş ve daha küçük	11	4,040	0,292		
31-40 yaş	36	3,893	0,409		
41-50 yaş	31	4,063	0,443	1,657	0,182
51 yaş ve üstü	15	3,817	0,460		
Toplam	93	3,955	0,423		

Akademisyenlerin eğitimde çokkültürlülük tutumları akademik ünvanlarına ($F=0,575$ $sd=3-89$ $p>.05$) göre farklılık göstermemektedir (Tablo 5).

Tablo 5.

Akademik ünvanlarına göre eğitimde çokkültürlülük tutumları ANOVA karşılaştırmaları

	N	$\bar{x}$	S. Sapma	F	p.
Profesör/Doçent	8	4,086	0,479		
Yrd. Doç.	46	3,914	0,445		
Öğretim Görevlisi	20	3,933	0,308	0,575	0,633
Araştırma Görevlisi	19	4,023	0,460		
Toplam	93	3,955	0,423		

Akademisyenlerin eğitimde çokkültürlülük tutumları eğitim düzeylerine ($F=0,698$ $sd=2-90$ $p>.05$) göre farklılık göstermemektedir (Tablo 6).

Tablo 6.

Eğitim düzeylerine göre eğitimde çokkültürlülük tutumları ANOVA karşılaştırması

	N	$\bar{X}$	S. Sapma	F	p.
Lisans	6	4,125	0,237		
Yüksek Lisans	21	3,895	0,344	0,698	0,500
Doktora	66	3,959	0,456		
Toplam	93	3,955	0,423		

Akademisyenlerin eğitimde çokkültürlülük tutumları mesleki kıdemlerine ($F=0,889$ $sd=3-89$ $p>.05$) göre farklılık göstermemektedir (Tablo 7).

Tablo 7.

Mesleki kıdemlerine göre eğitimde çokkültürlülük tutumları ANOVA karşılaştırması

	N	$\bar{X}$	S. Sapma	F	p.
1-5 yıl	6	4,208	0,196		
6-10 yıl	19	3,963	0,421		
11-20 yıl	33	3,902	0,436	0,889	0,450
21 yıl ve üstü	35	3,957	0,437		
Toplam	93	3,955	0,423		

Akademisyenlerin eğitimde çokkültürlülük tutumları yurtdışında bulunma sürelerine ($F=0,873$ $sd=3-89$ $p>.05$) göre farklılık göstermemektedir (Tablo 8).

Tablo 8.

Yurtdışında bulunma sürelerine göre eğitimde çokkültürlülük tutumları ANOVA karşılaştırması

	N	$\bar{X}$	S. Sapma	F	p.
Hiç	2	4,156	0,133		
Kısa süreli turistik (1-2 hafta)	50	3,896	0,428		
Kısa süreli eğitim (birkaç ay)	19	4,058	0,354	0,873	0,458
Uzun süreli yaşam (birkaç yıl)	22	3,980	0,473		
Toplam	93	3,955	0,423		

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi öğretim elemanlarının, eğitimde çokkültürlülük hakkında yüksek düzeyde olumlu tutuma sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenleri yetiştirecek olan akademisyenlerin bu olumlu tutumlarının öğretmen adaylarının ilerideki tutumlarını pozitif yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Demir tarafından yapılan araştırmada (2012) Erciyes Üniversitesi akademisyenlerinin çokkültürlü eğitim hakkında olumlu tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Okojie-Boulder (2010) öğretim elemanlarının, çokkültürlü eğitim hakkında olumlu tutum içinde oldukları bulgusuna yer vermiştir. (Demir 2012) Bu çalışmada da eğitim fakültesinde görev yapmakta olan akademisyenlerin çokkültürlü eğitime yönelik olumlu tutuma sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmadaki ‘öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumlarının cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı’ bulgusu ile aynı sonuç alanyazında da (Yazıcı, Başol & Toprak 2009; Demir, 2012; Polat, 2012; Gürel, 2013; Özdemir & Dil, 2013; Bulut & Sarıçam, 2015) görülmektedir.

Demir (2012) araştırmasında, farklı unvanlardaki öğretim elemanlarının görüşlerinin birbirlerinden anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç ile araştırmamızın bulgusu örtüşmektedir.

Alanyazındaki araştırma sonuçları, eğitimcilerin, çokkültürlü eğitime ilişkin olumlu tutuma sahip oldukları halde bunu derslerinde yeterince uygulamadıklarını ortaya koymaktadır (Okojie-Boulder, 2010; Brown & Radcliff, 1998; Akt: Demir 2012). Bu nedenle görevdeki eğitimcilerle özel

çalışmalar yapılarak, çokkültürlü eğitim hakkında bilgilendirme ve olumlu tutum oluşturma yararlı olacaktır. Eğitim fakültelerinde ise öğretmen adaylarına çokkültürlü eğitim yöntem ve teknikleri, uygulamaları konularını da içeren dersler verilebilir. Akademisyenlerin eğitimde çokkültürlülük tutumlarının öğrencilerinin bakış açısıyla da değerlendirilmesinde yarar vardır. Benzer çalışmaların ortaöğretim seviyesindeki öğretmenler ve farklı alt kültürlere sahip yörelerdeki öğrencilerle de yapılması konuya açıklık getirecektir.

KAYNAKÇA

- American Psychological Association. (2003). Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for Psychologists. *American Psychologist*, 58 (5), 377–402. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.58.5.377>
- Banks, J. A., Cookson, P., Gay, G., Hawley, W. D., Irvine, J. J., Nieto, S., ... Stephan, W. G. (2001). Diversity within unity: Essential principles for teaching and learning in a multicultural society. *Phi Delta Kappan*, 83(3), 196–203. <https://doi.org/10.1177/003172170108300309> (Erişim Tarihi:28/8/ 2020)
- Banks, J. A. (1993). Approaches to multicultural curriculum reform. J. Banks ve C. Banks (Ed.). *Multicultural education: Issues and perspectives*. Boston: Allyn & Bacon.
- Başbay, A. & Bektaş, Y. (2009). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, (34), 152.
- Bulut, M. & Sarıçam, H. (2016) Okul öncesi öğretmen ve öğretmen adaylarında çokkültürlü kişiliğin çokkültürlü eğitim tutumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(1): 295 - 322
- Cırık, İ., (2008). Çokkültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 34, 27-40
- Demir, S., (2012). Çokkültürlü eğitimin Erciyes Üniversitesi öğretim elemanları için önem derecesi. *Turkish Studies. Volume 7*(4), 1453-1475
- Demircioğlu, E. & Özdemir, M. (2014). Pedagojik formasyon öğrencilerinin çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi 15*(1): 211-232
- Duverger, M. (2004). *Siyaset sosyolojisi*. (Ş. Tekeli, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Eğitim-Sen (2004). *Çok dilli, çokkültürlü toplumlarda eğitim*. Dördüncü Demokratik Eğitim Kurultayı. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
- Ergin, D.Y. & Ermeğan, B. (2011). *Çokkültürlülük ve sosyal uyum*. Uluslararası ICONTE 2011, 27-29 Nisan 2011 Antalya- Türkiye
- Ertürk, S. (1998). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan.
- Garcia, E. K. (2009). *Multicultural education in your classroom* <https://issuu.com/baddome7459/docs/140304349353a0bea502b9e> (Erişim Tarihi:28/8/ 2020)
- Gay, G. (1994). *A synthesis of scholarship in multicultural education*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED378287.pdf> (Erişim Tarihi:11/8/2020)
- Gay, G. (1995). Curriculum theory and multicultural education. J.A. Banks & C.A. McGee Banks (Eds.). *Handbook of research on multicultural education*. (25-43). NY: Simon and Schuster Macmillan.
- Gezi, K. (1981). Issues in multicultural education. *Educational Research Quarterly*, 6 (3): 5-14.
- Gül, V. & Kolb, S. (2009). Almanya'da yaşayan genç Türk hastalarda kültürel uyum, iki kültürlülük ve psikiyatrik bozukluklar. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2):138-143.
- Güvenç, B. (1994). *İnsan ve kültür* (Altıncı Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Habermas, J. (1993). *Kamusal yaşamın yapısal dönüşümü* (çev. Tanıl Bora & Mithat Sancar). İstanbul: İletişim Yayınları
- Kaya, Y. (2002), Kültür değişimleri; milli kültüre karşı takınılan tavrın değişimlere tesiri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (6).
- Kostova, S. Ç. (2000). Çokkültürlü eğitim: Bulgaristan örneği. *Kaygı Dergisi*, 12, 217-219.
- Mdoytcheva, I. (2013). Çokkültürlülük. İletişim Yayınevi.
- Özben, Ş. (1991). *Yurt dışından dönen işçi çocuklarının uyum problemlerinin okul başarılarına etkisi ve Türkiye’de yetişen öğrencilerle karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Özdemir, M. & Dil, K. (2013). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutumları: Çankırı ili örneği.

- Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46 (2), 215-232
- Özhan, İ. (2006). *Farklılaşmanın özel görünimleri olarak çokkültürlülük ve çokkültürcülük*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Parekh, B. (2002). *Çokkültürlülüğü yeniden düşünmek* (İkinci Baskı). Ankara: Phonix Yayınevi.
- Polat, S. (2009). Öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik kişilik özellikleri. *International Online Journal of Educational Sciences*. 1 (1), 154-164
- Smith E. B. (2009). Approaches to multicultural education in preservice teacher education: Philosophical frameworks and models for teaching. *Multicultural Education*. 16(3), 45-50.
- Sue, D. W., Arrendondo, P. & McDavis, R. J. (1992). Multicultural Counseling Competencies And Standards: A Call To Professionals.
- Yazıcı, S., Başol & G., Toprak, G. (2009). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumları: bir güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 37, 229-242